త్యాగము

జోగారావుగారు

తన వెనకతలుపు వేసుకుంటూ ప్రసాదరావు గది విడచి వెళ్లిపోయాడు. కుర్చీవదలి అతడు కిటికీదరి నించున్నాడు. చల్లని చంద్రకిరణములు గదిలో పడుతున్నాయి. అందంగా పెరిగిన సపోటాచెట్టు కొమ్మలు వొకటి రెండు కిటికీ క్రిందపార్శ్వమును రాపిడిచేస్తున్నాయి. భవనముముందు పందిరమీద విరియబూసిన మాలతీలతె తావుల వెదజల్లుతూంది.

కాని అతడు అక్కడ నించున్నది వేరె. ఆభవనం అనతిలకేసి వాకిట్లో వో మంచముమీద కమల పడుకున్నుంది. కమల నాతడిదివరకు అనేకసార్లు చూచుచున్నాడు. ఆ మేడమీదనే లీలతో తీవ్రముగా వాదిస్తున్నపుడు ఆమె సౌందర్యమును చూచేడు. లీల హాస్యమునకు ఆమె అమాయిక హృదయము పుష్పించగ 'పకపక' విరగబడి నవ్వినపుడు ఆమె చక్కదనమును పరికించేడు. తన నికృష్ట జీవితమును స్నేహితురాలితో ముచ్చటించుచు చెక్కిళ్ల వెంబడి నీరుగార్చిన అప్పటి ఆమె దీనవదనమును చూచేడు. నేడు వెన్నెట్లో నిశ్చింతగా ప్రపంచమును మరచి నిద్రించుచున్న ఆమెను నిదానిస్తూన్నాడు. తదేకంగా చూస్తున్నాడు. ఆదేపనిగా చూస్తున్నాడు. కాని అతనికి తనివితీర లేదు. సన్నంగా పొడుగా తెల్లగా... నిజానికి కమల అందమైన అమ్మాయి. త్రాచుపాములాటి పొడుగాటిజడ, పెదిమలమీద చిరస్థాయిగ ముద్రింపబడిన చిన్నినవ్వు, ఆమె అవయవసౌష్ఠవము, చూపుల సౌజన్యము, పలుకుల మాధుర్యము—వీటికి పట్టుబడి వాడతడు. 'నీవు చాలా అందంగావుంటావు' అని రోజుకు పదిసార్లైనా చెపుతూంటాడతడు. ఆమెవిని ఆలోచనాపూర్వకంగా వూరుకుంటుంది. ఆమె యేమనుకుందో అతనికి యెల్లా తెలుస్తుంది?

నాటిపుదయమే కమల వొంటరిగా మేడపైకి రావటం. అప్పటివారి సంభాషణ అతడు మరవలా. అతని 'డయిరీ' నాడు చేసుకున్న పుణ్యమది.

"నీవు యెంతో అందంగావున్నావు"

"..............."

"నేనలా చెపుతూన్నపుడు నీవు నన్నెందుకు అభినందించవు?"

"మీరు నన్ను యెగతాళిచేస్తున్నారు."

"ఎందుకు నువ్వల్లా అనుకున్నావు?"

"నేను నిజంగా అంత అందంగా లేను."

"ఎవరిఅందం వారు చెపుకుంటూ రేవిఁటి లేకపోతే."

"మీ మాటలయందు నిజమున్నదని మీరు నమ్మకంగా చెప్పగలరా?"

"నా అంతరాత్మ ప్రబోధించినది. నే నన్నాను. అది నిజముకాక అసత్యమెలాగవుతుంది?"

ఆమెమనసులోని సంక్షోభము నాతడుగుర్తించేడు.

"మీరు నా అందంవిషయమై యేమీఅనవద్దు."

ఆమెవెళ్లిపోబోయింది.

అతడామెచేతిని పట్టుకున్నాడు.

"నీవు అందంగావున్నావు. అందంగావున్నావన్నాను. నీవు కురూపివైతే అందంగా లేవని చెప్పేవుందును."

"అలా చెపుతారా?"

"తప్పకుండా."

"నా అందమువిషయమై మీ కెందుకు?"

"కమలా! నీకింకా తెలవలా, నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాను."

ఆమె శూన్యంగా చూస్తూంది తోటకేసి.

"నన్ను వదిలేండి."

అతడు వదిలేడు.

ఆమె మెల్లగా మెట్లుదిగిపోయింది.

అట్టి కమల తన కెదురుగావుండేపుడు. అతనికి నిద్ర రాలేదు. ఆ విశాలనేత్రములు రెండు ఆ ప్రేమమూర్తి కేసి నిదానిస్తున్నాయి.

ఊళ్లో గడియారం పదకొండు కొట్టినది. గదిలో మేజామీదున్న వాచీకేసి అతడు చూచేడు. ద్వారము చెంత లీలావతి నించునుంది. అతడు చలించేడు.

"కాంతం! ఇంకా నిద్రరాలేదా?"

"లీలా! నీవింత రాత్రివరకు మేలుకున్నావేమి?"

"నాన్నగారు 'క్రెయిమ'ను వ్రాస్తున్నారు. అందుచేత మెలకువ వచ్చింది."

"ఇంతవరకు ఆయనతో మాట్లాడుతున్నా. అందుచేత మేలుకొనివున్నాను."

లీల ఆమెవెనక తలుపువేసుకుంటూ గదివదలి వెళ్లిపోయింది.

2

లీలావతి గదివిడిచి వెళ్లిపోయినతర్వాత లక్ష్మీకాంతం పరుపుమీద పడుకున్నాడు.

ఆమె తనతో యింకా యేమోమో మాట్లాడుతుందనుకున్నాడు లక్ష్మీకాంతం. కాని లీల వెంటనే వెళ్లిపోయింది. ఆమె తన నడతను అనుమానించిందేమో అనుకున్నాడు. లీలతో సంభాషణఅంటే అతనికి యెంతో సరదా. లీలావతి అతనికి మేనమామకూతురు. ఆమెకు పదిహేనుయేళ్లు వచ్చేయి. కాని ప్రసాదరావు ఆమెకింకా వివాహము చెయ్యలేదు. లీల ఫోర్తుఫారమ్ చదువుతూంది. ఆక్లాసులోనే కమల ఆమెకు సహోధ్యాయిని. లీలాకమలలు వొక యం.ఏ. ని 'ట్యూటరు'గా పెట్టుకున్నారు. అతడే లక్ష్మీకాంతం మొదట్లో లీల నాతడు వరించేడు. ఆమెను వివాహము చేసుకొనుటకాతడు నిశ్చయించాడు. కాని అతనికి కమలతో పరిచయమయింది. ఆమె బ్రతుకు తెలివును తెలుసుకొంటూన్న కొలదీ అతని కామెపై జాలి కలిగింది. ఆమె అతని హృదయము నాకర్షించింది. లక్ష్మీకాంతం చలించేడు. కమలని తన యెదుట పడ నద్దని లీలతో అనేకసార్లు చెప్పేడు. కాని లీలావతి అట్టి ప్రయత్నంచెయ్యలా. కాంతం యేమి చెయ్యగలడు. ప్రకృతి స్వభావ సిద్ధమగు మానవ దౌర్బల్యమునకు లొంగిపోకూడదు. కమలను ప్రేమిస్తున్నానని నాటి హృదయమే ఆమెకు తెలియజెప్పేడు. లీల నాతడు బహిష్కరించగలడా?

ఇట్టి విషమస్థితిలో అతనికి ఆలోచనచెప్పేవాళ్లు కూడా యెవరూలేరు. జ్ఞానమువచ్చిన దగ్గరనుంచీ అతడు మేనమామదగ్గరనే వున్నాడు. కన్నకుమారుని వలె గన్నువారుచూచి విద్య చెప్పించారు. అట్టివారికి ద్రోహం తలపెట్టడమెలా? లక్ష్మీనరసమ్మ లీలని తనకిచ్చి వివాహం చెయ్యటానికి నిశ్చయించుకుందని అతనికి తెలుసు. ఆవిషయం గురించే ప్రసాదరావతనితో యింతవరకు ముచ్చటించినది. లక్ష్మీనరసమ్మ కాంతంతో లీలపెళ్లి విషయమై మాట్లాడమని భర్తను ప్రోత్సాహించిందా నాడు. కాంతం కంటె మంచి వరుడు తమ అమ్మాయికి దొరకదని ఆదంపతుల తలంపు. కాంతం ప్రసాదరావుకి యేంచెప్పగలడు. అతని హృదయ సంక్షోభమును యెవరు గుర్తించగలరు. లక్ష్మీకాంతం నిశ్చయంగా లీలావతిని ప్రేమించాడు. కాని కమల అతని దృష్టిపథంలో బడింది. అతడు ఆలోచించాడు. కాని ఆలోచన తెగలేదు. 'లీల అభిప్రాయమును కనుక్కోండి' అని చక్కా తప్పించుకున్నాడు ఆనాటికి.

3

కమల లక్ష్మీకాంతాన్ని వరించిదని లీలావతికి తెలుసు. లీలకూడ కాంతాన్ని ప్రేమించింది. కాని

201

ఆమె సరళహృదయ. కాంతం కమలని ప్రేమించాలని ఆమె ప్రయత్నం. మొదట్లో ఆవిషయం కాంతానికి తెలియజేయాలనే ఆమె వుబలాటపడ్డాది. తన ప్రేమ నిరసించినందుకు అతడు పరిహసిస్తాడేమో అని ఆమెభయం. రానురాను లక్ష్మీకాంతం కమలను ప్రేమిస్తున్నట్లు ఆమె గ్రహించింది. కమలకూడ నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాదని అతనితో చెప్పాలని ఆమె అనుకుంది. మేరినానుండి వచ్చినతర్వాత నాటిరాత్రి ఆమె అట్టిప్రయత్నంలో వున్నపుడే ప్రసాదరావు కాంతం గదిలోకి వెళ్లటం ఆమెచూచింది. వారిసంభాషణ ఆమెవిన్నాది. తండ్రి తనవివాహవిషయమై తనతో ముచ్చటిస్తాడనుకుంది. వూరినుంచి తిరిగివచ్చి వారంఅయింది. కాని ప్రసాదరావా ప్రశంస యేమీ తేలేదు. పోనీ తానే వెళ్లి నాకీవివాహ మిష్టములేదని చెప్పడానికి జంకిపోయింది. ఇంతే కీ కాంతాన్ని ఆమె గాఢంగా ప్రేమించింది. లక్ష్మీకాంతం తన్ను వివాహమాడుట కిష్టపడితే ఆమెకుమాత్ర మెందు కయిష్టం.

అట్టి ఆలోచనల్లో ఆమె రాత్రి చాలవరకు మేలుకుంది. ఆమెకుగదిలో నిద్రపట్టలేదు. తలుపుతీసుకొని పైకివచ్చింది. ఆ వెన్నెలరేయిలో భవనమంతా ప్రశాంతంగావుంది ఆమె మెట్లదగ్గరకొచ్చింది. కాంతం గోడనానుకొని నించున్నాడు.

"నిద్రపట్టలేదా ?"

"లేదు."

"బుల్ బుల్ తీసుకురానా "

"వద్దు."

వారిద్దరూ మాట్లాడలేను.

పదినిముషాలయింది.

"నీవు ప్రేమిస్తున్నావుకదూ ?"

"ఎవర్ని ?"

"నన్ను."

"అవును."

"కమలనో ?"

అతడు వూరుకున్నాడు.

"నీ వామెను ప్రేమిస్తున్నావు యీమధ్యనే. ఆమె నిన్ను చాలకాలమునుండీ ప్రేమిస్తూంది."

"నిజమా ?"

"అవును."

"నీ కెలా తెలిసింది ?"

"ఆమెయే చెప్పింది."

"నే నామెను ప్రేమించలేను."

అతనిదైన్యం — ఆమెహృదయం చలించింది.

"ఏమి ?"

"లీల నాప్రణయదేవత."

"ఆమెయే కమలని ప్రేమించమని నిన్ను కోరింది."

అతడు ఆమె కేసిచూచేడు."

"నీవు కలగంటున్నావా ?"

"లేదు."

"అయిన నీవుచెప్పునది నిజమా ?"

"అవును."

"మామ మనవివాహమునకై ప్రయత్నించుచున్నాడు."

"అది మనవివాహమునకై కాదు."

"లీలా ! ఇది నీత్యాగమా !!

ఆ వెన్నెట్లో ఆమెమూర్తి తేజోవంతమైవుంది. ఆమె మారుపలుకలేదు.

౪

కమల అతణ్ణి ప్రేమిస్తున్నాదని లక్ష్మీకాంతంతో ఆనాటిరాత్రి చెప్పినదిమొదలు లీలావతికి మరోరకం ఆతృతపట్టుగున్నాది. ప్రసాదరావు తన వివాహవిషయమై యేమంటాడో అని ఆమెభయం. అతణ్ణి వప్పించినట్లైతే యింట్లో తనకు ప్రతికూలురుండరని ఆమెకుతెలుసు. అయితే లక్ష్మీకాంతానికి ఆమెనిచ్చి వివాహంచేదామని అతడు వుబలాటపడుతూన్నపుడు

202

'అదికాదు' అని చెప్పటానికి ఆమె సాహసించలేక పోయింది. తన్నిట్టి క్లిష్టపరిస్థితుల్లో పెట్టిన కమలపైగాని, కాంతంపైగాని ఆమెకు క్రోధంలేదు. వారి కలయికకై ఆమె ప్రయత్నం. అందుకే ఆమెకు ఆతృత.

* * *

తెల్లవారితే లీలావతివివాహం. కమలకుటీరము బాగా అలంకరింపబడ్డాది. తల్లితోకూడ కమల ఆనాడే తన స్నేహితురాలికడకు వెళ్లిపోవచ్చింది. ప్రసాదరావు వివాహమునకింతయు సిద్ధముచేసికొని మేడమీద వసారాలో 'news paper' చదువుతున్నాడు. వెనుకనుంచే లీల అతని శిరోజముల నిమిరినది.

“ఏమమ్మా యిల్లావచ్చేవు?”

“ఏమీలేదు.”

ప్రక్కనున్న సోఫాలో ఆమెకూర్చుంది.

“నాన్నగారూ! లీలకిపుడే వివాహమువలదు.”

“ఏమి?”

“కమల కాంతమునువరించింది.”

“అయితే?”

“అతడామెకు ప్రేమభిక్షపెట్టేడు.”

ప్రసాదరావు నిశ్చలంగా వూరుకున్నాడు.

“నాన్నగారూ! కాంతం మీమాట జవదాటడు. కాని కమల నాతడు వివాహముచేసుకోటం నా యిష్టం. కమల కష్టజీవిని. నాకు పెండ్లికాదని మీకు భయమా? నాజీవితమును పాడుచేసుకుంటున్నా ననుకోకండి. ఒకవేళ పాడుచేసుకొన్న కమలసుఖిస్తుంది. నాకంతేచాలును.”

బొటనవ్రేలితో నేల రాస్తూ లీలావతి వూరుకుంది. అంతకంటె ఆమె యేమి చేస్తుంది. ప్రసాదరావు తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. కాంతంవంటి భర్త లీలకి మళ్లాదొరకడని అతడనుకున్నాడు. కాని కమల నాతడు కన్నకూతురు మల్లేచూస్తూన్నాడు.

‘లీలా! కాంతం కమలని వరించాడని నీకు తెలుసా?’

“తెలుసును. అతడామెను స్వీకరించుట కెట్టి ఆటంకము చెప్పడు.”

“లీలా! రేపు కమలకేవివాహము.”

తండ్రి నుదుటినిముద్దాడి లీల అప్పుడే లోనికి పరిగెత్తింది కాంతంతో చెప్పటానికి. మెట్టుమొదట ఆమెకు కనబడింది కమల.

“ఏ మాతొందర?”

“కాంతం యెక్కడున్నాడో తెలుసా?”

“వారిగదిలో.”

“నీవుకూడరా నావెనక.”

గదితలుపుత్రోసి యిద్దరూ లోనప్రవేశించేసరికి కాంతం ఆ కిటికీదగ్గరనించుని వున్నాడు.

“కమలకిపెళ్లి.”

“వరుడు?”

అతడు వెనుదిరిగి ప్రశ్నించేడు.

“లక్ష్మీకాంతం.”

“హాస్యమా?”

“కాదు. నాన్నగారి వాగ్దానము.”

అతడు నమ్మలేదు.

కమల అంతకన్నా నమ్మలేదు.

కాని లీల యెందుకు అసత్యంచెపుతుంది. వారి చూపులు యేకమయేయి. అదిచూచి లీలావతి సంతుష్టి జెందింది. అచటనుండి ఆవలికిపోయింది.

“నీవు యెంత అందంగావున్నావు.” ఆమెబుగ్గలు యెఱ్ఱబారినై. అతడు ముగ్ధుడయ్యేడు ఆమెనుచూచి.